

- ▲ Bij het Cruydt-Huys, in 2014 ecologisch gebouwd voor wonen en werken, bloeit een mengsel wilde bloemen voor lichte grond; op de voorgrond grote teunisbloem (*Oenothera glazioviana*).
- ▼ Bijenmengsel voor lichte en gemiddelde grond met soorten zoals korenbloem (*Centaurea cyanus*) en driekleurig viooltje (*Viola tricolor*).

Cruydt-Hoeck: wilde plantenzaden voor biodiversiteit

Cruydt-Hoeck teelt wilde planten voor de zaden, 'om - samen met anderen – bij te dragen aan herstel van de biodiversiteit. Zaaiprojecten tonen aan dat herstel mogelijk is. Ook op onze eigen teeltvelden zien wij daar mooie voorbeelden van', zegt Jasper Helmantel. Een grote verscheidenheid aan soorten en levensvormen zorgt voor een stabiel ecosysteem, weerbaar bij veranderende omstandigheden. Achteruitgang van insecten in soorten en aantallen, vraagt herstel van het natuurlijk evenwicht. Daarbij spelen inheemse planten een belangrijke rol, óók in de tuin. Voor zaden, bloemenmengsels en expertise bent u bij Cruydt-Hoeck aan het goede adres.

Samen zetten we de wereld in bloei'

Het telen van wilde planten voor zaad vraagt specifieke kennis en veel arbeid vanwege het nodige handwerk. Buiten de jaarlijkse open dag kan Cruydt-Hoeck daarom niet open zijn voor bezoek, maar de uitvoerige en overzichtelijke website biedt iedereen de kans zich te verdiepen in biodiversiteit en alles wat daarmee samenhangt. Met het toenemen van aandacht voor de natuur, groeit de vraag naar zaden van inheemse planten en bloemenmengsels. Voor Cruydt-Hoeck betekent het werk aan de winkel. 'De 20 hectare die wij tot nu toe ter beschikking hebben is niet voldoende voor onze teeltactiviteiten', zegt Jozanneke Bijkerk. 'We werken aan een forse bedrijfsuitbreiding van zowel het areaal als de voorzieningen.' Toen ze ruim veertien jaar geleden samen met Jasper Helmantel besloot het in 1978 opgerichte kleinschalige zadenbedrijf Cruydt-Hoeck voort te zetten, vonden ze een geschikte locatie bij het Friese dorp Nijeberkoop, een prachtig bosrijk gebied in het noorden van Nederland. Bij het oude boerderijtje gingen ze direct aan de slag met de aanleg van teeltbedden. Er kwam een tunnelkas

en ook een geconditioneerde zaadkluis. Stapsgewijs werd verder geïnvesteerd in bedrijfsmiddelen, kantoorruimte en tenslotte een duurzaam gebouwd houten woonhuis met een ontvangstruimte. Cursisten vinden er de praktijk naast de voordeur. Een betrokken team zorgt ervoor dat alles op rolletjes loopt. Jasper Helmantel: 'Onze kwekerijen zijn tevens proeftuin. Zowel afzonderlijke soorten als zadenmengsels kunnen we hier op de voet volgen en beoordelen. Elke soort telen we op een apart bed, wat praktisch is bij het oogsten van de zaden. In veel gevallen komt daar handwerk aan te pas zoals bij Engels gras (*Armeria maritima*), waarvan de bloemhoofdjes worden geplukt. Het drogen van zaden gebeurt overdekt. In tunnelkassen worden kleine partijen opgehangen in zakken, grotere partijen en mengsels worden gemaaid en het maaisel uitgespreid.' Voor levering van zaadmengsels en advisering ligt het werkgebied vooral in Nederland en Vlaanderen, maar er zijn goede contacten met collega-bedrijven in omliggende landen voor kennisuitwisseling.

Tekst : **Julia Voskuil** • Foto's : **Cruydt-Hoeck, Jelke Jan de With**

▲ Bijenmengsel met een- en tweejarige soorten; jaarlijks maaien en in najaar of vroege voorjaar grond licht verstoren.
 ◀ Mengsel eenjarige akkerbloemen, bloei vanaf 6-8 weken na inzaaien; voor meerjarig effect wordt grondbewerking en bijzaaien geadviseerd.

Inheemse soorten

Bij het telen van zaden en het samenstellen van mengsels, gaat Cruydt-Hoeck uit van zo oorspronkelijk mogelijke inheemse soorten. Mengsels worden zelfs bij voorkeur afgestemd op de lokale flora, gebiedseigen soorten dus. Niet-inheemse soorten komen niet in aanmerking, wat verband houdt met gewenst insectenbezoek. Planten- en insectensoorten zijn op elkaar afgestemd, wat bij een 'exoot' zoals bijenvoer (*Phacelia*) niet het geval is. Deze eenjarige plant hoort thuis in Californië en dáár vliegen de bijbehorende insecten rond. Cruydt-Hoeck heeft veel expertise opgebouwd met 'mengsels op maat', afgestemd op bodemkwaliteit en -samenstelling, bezonning en gebruiksfunctie (tuin, openbaar of tijdelijk groen, berm, tijdelijke natuur etc.). Voor succes is 'het juiste mengsel op de juiste plaats' het uitgangspunt. Op de website wordt veel kennis en ervaring gedeeld over de aanpak: van het voorbereiden van de grond tot en met het beheer. Bij grotere objecten kan advies op locatie worden ingeroepen. Sedert wilde plantenkwekerij "De Heliand" onder Cruydt-Hoeck valt, is ook plantmateriaal leverbaar. Door pootgoed te combineren met een zadenmengsel kan de visuele aantrekkelijkheid worden versneld. Dat is vooral zinvol op in het oog springende plekken, in de tuin bijvoorbeeld dicht bij huis. Voor extra kleur kan ook de toevoeging van enkele eenjarige soorten een overweging zijn.

Een veld vol klaprozen... Dat is voor menigeen de droom bij het idee 'bloemenweide', maar dit is een vertekend beeld. Een bloemenweide bestaat uit verschillende soorten van doorgaans meerjarige planten. Zowel bleke klaproos (*Papaver dubium*) als grote klaproos (*Papaver rhoeas*) is eenjarig en doet alles snel: ontkiemen, bloeien, zaad zetten en afsterven. Voor een uitbundig effect moeten dus elk voorjaar zaden kunnen ontkiemen. Voor bloemenmengsels komt een groot aantal overblijvende soorten in aanmerking, waaronder:

- duizendblad (*Achillea millefolium*), wijd verspreid voorkomend in Europa. Het is een kruidig geurende overblijvende soort, die bloeit met schermen witte tot zachtroze bloempjes, rijk aan nectar en stuifmeel voor vlinders, wilde bijen en hommels. Stelt weinig eisen aan de grond, arme en droge grond is geen probleem. Als tuinplant genieten kleurrijke selecties bekendheid. Ze hebben zachte, warme tinten en kunnen bij uitzaaiing teruglopen. Cruydt-Hoeck houdt het bij de oorspronkelijke wilde vorm en dat geldt voor het hele zadenassortiment;

- gewone margriet (*Leucanthemum vulgare*) is ook een waardevolle inheemse vaste plant, die in menig bloemenweide mengsel voorkomt. In de Handleiding & Catalogus zijn maar liefst vier pagina's ingeruimd voor losse soorten!

◀ Beleef de bloemenweide vanaf een pad, wekelijks te maaien.

HISTORIE

Onder de naam Cruydt-Hoeck, afgeleid van het 'Cruyde Boeck' van Dodoens (1563), begon Rob Leopold met een vriend, Dick van der Burg, in de jaren zeventig van de vorige eeuw een kleinschalig zadenbedrijf in Groningen. Vanuit zijn filosofische inslag en idealistische instelling maakte Rob zich grote zorgen over de schrikbarende achteruitgang van flora en fauna als gevolg van intensief grondgebruik, kunstmest en bestrijdingsmiddelen. Zij gingen zaden van wilde planten verzamelen en stelde een eerste zadenlijst samen met 349 plantensoorten, waarvan 276 inheems in Nederland. Naarmate natuurlijk tuinieren opgang maakte, namen zij in volgende zadenlijsten ook mooie uitheemse soorten op, geschikt voor borders, randen en potten. In 1998 telde wat inmiddels De Dikke Zadenlijst was gaan heten, circa 900 soorten! Het werd een waar *collectors item*, vol lyrische plantenbeschrijvingen en poëzie. Doordat Cruydt Hoeck kleine hoeveelheden in zaadzakjes leverde, maakten veel tuinliefhebbers in korte tijd kennis met een nieuw sortiment een- en tweejarigen, kortlevende en meerjarige soorten. Nadat Rob Leopold in 2005 onverwacht kwam te overlijden, liep hun levenswerk gevaar. Gelukkig besloten Jasper Helmantel en Jojanneke Bijkerk Cruydt-Hoeck voort te zetten. Daarbij gingen ze terug naar de wortels en kwam de focus weer te liggen op inheemse planten.

Leestip: www.robleopoldmemorial.nl

◀ Kruidenrijke oprit met lage soorten zoals grote tijm (*Thymus pulegioides*), muizenootje (*Pilosella officinarum*) en zandblauwtje (*Jasione montana*).

Natuurlijk tuinieren

Bij Cruydt-Hoeck kunnen naast professionals zoals overheden, ook tuineigenaren terecht: de webshop is speciaal voor particulieren ingericht en zaad(mengsels) zijn ook in kleine hoeveelheden te koop. Op de website wordt veel informatie gedeeld en de 100 pagina's tellende catalogus op A4 formaat kan digitaal worden geraadpleegd en gedownload. De papieren uitgave is op aanvraag verkrijgbaar. De catalogus biedt een schat aan informatie over biodiversiteit in het algemeen en Cruydt-Hoeck in het bijzonder. Compleet met plantenlijsten, informatieve foto's en FAQ pagina's (www.cruydtthoeck.nl/faq). Wie toch met vragen blijft zitten kan een e-mail sturen. 'We dragen onze missie graag uit aan tuinliefhebbers, want tuinen kunnen veel bijdragen aan verbetering van de biodiversiteit. Kleine tuin? Zaai een strook in naast de oprit en combineer inheemse soorten in een border of plantvak. Een bijmengsel in een grote pot op terras of balkon ziet er fleurig uit en bloembezoek maakt een tuin extra aantrekkelijk. Meer ruimte? Overweeg dan een bloemenmengsel in te zaaien. Voor elke oppervlakte en bodemgesteldheid zijn er keuzemogelijkheden. Een- en tweejarig of overblijvend, op de website staan veel mengsels beschreven, zelfs voor daken en tijdelijke natuur. Als wilde planten onder de juiste voorwaarden worden gezaaid en kunnen uitgroeien, volgt het bijbehorende dierenleven vanzelf.' Dat werd al beschreven door Piet Zonderwijk, hoogleraar in Wageningen, in zijn boek *De Bonte Berm* (1979). Door selectief maaien en verschraling bleek de natuur zich te kunnen herstellen en viel weer te genieten van bloeiende linten in het landschap, met de vlinders, wilde bijen en ander dierlijk leven dat daar bij hoort. De boodschap was hoopvol, maar vond niet direct weerklank. Van lieverlee kreeg ecologisch berm- en groenbeheer toch voet aan de grond. Het leidde tot nieuwe inzichten, ook in de tuincultuur. Het plantensortiment veranderde mee, want voor 'natuurlijk tuinieren' en 'meewerken met de natuur' is veel te zeggen. Veel wilde soorten lenen zich voor in de border, vaste soorten zoals zeepkruid (*Saponaria officinalis*), al dan niet in combinatie met een- en tweejarigen zoals wilde ridderspoor (*Consolida regalis*) en kleine kaardebol (*Dipsacus pilosus*). □

▲▼ Natuurbeleving in de Wilde Weelde Wereld, locatie: Tuinen van Appeltern

▼ Jasper Helmantel zaait een akker in op de kwekerij.

INSPIRATIE OPDOEN

Hoe aantrekkelijk tuinieren met wilde planten kan zijn, is te zien in de 5.000 vierkante meter grote voorbeeldtuin "Wilde Weelde Wereld" in De Tuinen van Appeltern, een permanent tuinenpark nabij Nijmegen. Cruydt-Hoeck werkt hier samen met de vakvereniging Wilde Weelde, een samenwerkingsverband van professionals die van ecologisch tuinieren hun beroep hebben gemaakt. Volgend jaar zal Wilde Weelde (inclusief Cruydt-Hoeck met een inzending aanwezig zijn op Floriade Expo 2022 (14 april – 9 oktober) in Almere (bij Amsterdam). De voorbeeldtuin op de Floriade (2012, Venlo) trok veel belangstelling. Info: appeltern.nl / www.wildeweelde.org / floriade.com

▲ "Paardengeluk", een beweidingmengsel dat een of tweemaal per jaar wordt gemaaid.

◀ Minimale bodemverdichting door handmatig maaien bij droog weer, met zeis of elektrische heggenschaar; maaisel gelijk afvoeren.

CRUYDT-HOECK

Wildeplantenzaden & bloemenweidemengsels
 Abbendijk 6, NL-8422 DL Nijeberkoop
 +31 (0)516 44 11 44
info@cruydtthoeck.nl
www.cruydtthoeck.nl
 Open dag: 12 juni 2021, 10 – 17 uur
 (onder voorbehoud, raadpleeg de website)

▲ Bloemenweide op kleiige grond drie jaar na het zaaien, begin juli bloeit wilde cichorei (*Cichorium intybus*).

▲ Mengsel eenjarige akkerbloemen als rand; links de gemaaide zichtas.

▲ Tweede jaar na zaaien: uitbundige bloei van gewone margriet (*Leucanthemum vulgare*).

Bloemenweide in een grote tuin

De 2,2 hectare grote tuin van Jelke Jan en Loes de With, "In Liefde Bloeyende", is een groene oase, gelegen in een beschutte kom van de Lekdijk bij Hagestein (Utrecht). Na de bouw van het huis in 1980 en latere grondaankoop zijn sterk verschillende tuinonderdelen harmonieus met elkaar verbonden. In de nabijheid van de woning zijn bijvoorbeeld bloemenborders te vinden, een rozentuin, prairietuin en een grote vijverpartij, verderop een boomgaard met aanvankelijk daar naast een weiland met vrij uitzicht over het vlakke polderland.

'Het was mijn droom om van dit grasland een bloemenweide te maken en die is er in 2016 gekomen, 5000 vierkante meter groot', vertelt Jelke Jan.

'Om de aanleg goed te kunnen aanpakken heb ik Cruydt-Hoeck in de arm genomen, want aanleg en zadenmengsels vragen specifieke kennis. Jojanneke Bijkerk kwam op bezoek en gezamenlijk namen wij de locatie in ogenschouw, een perceel waar de oude profilering van de zogenoemde komgronden nog aanwezig was: een kleiafzetting van voor de rivierbedijking. Het gras was in het verleden rijkelijk bemest, zodat het advies was om de vruchtbare zode te verwijderen. De afgegraven grond is gebruikt om een terp te maken. Met de rotorkoppeg is een laatste grondbewerking toegepast, waarna half april drie mengsels zijn ingezaaid.'

In het **speciaalmengsel** nam Jojanneke circa 40 soorten op die in deze contreien van nature voorkomen, vaste planten zoals gewoon duizendblad (*Achillea millefolium*), pinksterbloem (*Cardamine pratensis*), knooppkruid (*Centaurea jacea*), gewoon barbakruid (*Barbarea vulgaris*), wilde cichorei (*Cichorium intybus*), gewone margriet (*Leucanthemum vulgare*) en veldsalie (*Salvia pratensis*). Vaste soorten hebben tijd nodig om tot volle bloei te komen.

Om in korte tijd toch van kleur te kunnen genieten is ook een **mengsel eenjarige akkerbloemen** gebruikt, in totaal 9 à 12 soorten zoals korenbloem, twee soorten klapproos, gele ganzenbloem, bolderik en echte kamille. Zo'n mengsel moet elk jaar opnieuw worden gezaaid, bijvoorbeeld in een aparte

strook. Ook is een **bijenmengsel met een- en tweejarigen** gebruikt, 30 soorten waaronder wilde peen (*Daucus carota*), gele morgenster (*Tragopogon pratensis*) en muskuskaasjeskruid (*Malva moschata*). Dit mengsel is speciaal bedoeld voor tuinen omdat er niet uitsluitend gebiedseigen soorten in voorkomen. Jaarlijks maaien in het late najaar of zeer vroege voorjaar en na drie jaar opnieuw inzaaien is het advies.

'Elk jaar is het weer een verrassing om te zien hoe de plantcombinaties zich ontwikkelen. Geen jaar is hetzelfde, een bloemenweide kent grote dynamiek. Alleen de bloeiopvolging heeft een min of meer vaste volgorde. Ingeval op den duur een waardevolle soort achteruit gaat of verdwijnt, is bijsturen mogelijk door bijplanten of tussenzaaien.

Eenmaal aangelegd is het beheer tamelijk eenvoudig: maaien met de maaibalk in de late zomer nadat de planten zaad hebben gezet en het maaisel afvoeren. Vanaf de voorzomer tot het maaien bloeit een grote variatie aan soorten die hier op de voedzame rivierklei thuishoren. Samen met de talrijke gevleugelde vrienden die op de bloemen afkomen is het 's zomers één groot feest. Wekelijks maai ik een strakke zichtas in de bloemenweide, gericht op de horizon. Met een kleine terp als uitzichtpunt is de bloemenweide een uniek deel van onze tuin geworden. Ik heb een film over de tuin laten maken die bezoekers bij een kopje koffie/thee kunnen bekijken in het tuinhuis.' □

IN LIEFDE BLOEYENDE

Reijersteinseweg 2, NL-4124 AW Hagestein
T +31 (0)347 351 918 M +31 (0)6 51 09 03 20
E jidewith@planet.nl

Tuinbezoek: op afspraak (€ 8.- pp, incl. consumptie)

Half april 2016 wordt een speciaal mengsel ingezaaid; op de achtergrond: graspad (zichtas) en terp. ►